

## ارزیابی نقش زنان در توسعه اقتصادی (مطالعه موردی: تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد)

سیدکرامت اله روحانی<sup>۱</sup>، قدرت اله ویسی<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup> مهندس کامپیوتر نرم افزار از دانشگاه صنعتی شریف و کارشناسی ارشد مدیریت مالی از دانشگاه تهران

<sup>۲</sup> کارشناس ارشد مدیریت مالی

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

سیدکرامت اله روحانی  
[sadat139@gmail.com](mailto:sadat139@gmail.com)

### چکیده

شناسایی و تبیین عوامل موثر بر نقش زنان شاغل در تعاونی ها برای توسعه اقتصادی، یکی از دغدغه های مسئولین استان و جمهوری اسلامی ایران است. از آنجاییکه تقریباً نیمی از جمعیت استان کهگیلویه و بویراحمد را زنان تشکیل می دهند، لذا ارزیابی نقش آنان در بهبود و افزایش فعالیت های تعاونی ها در توسعه اقتصادی، مهم و موثر می باشد. سوال اصلی این تحقیق اینست که آیا زنان شاغل در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد توانسته اند در توسعه اقتصادی این استان موثر باشند؟ جامعه آماری شامل کلیه زنان شاغل در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد و حجم نمونه شامل ۵۵ زن می باشد که به تصادف انتخاب شده است و روش تحقیق پیمایشی است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد که بین متغیر وابسته " توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد " و متغیر مستقل " متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها " یک رابطه خطی وجود دارد.

**واژگان کلیدی:** تعاونی<sup>۱</sup>، توسعه اقتصادی<sup>۲</sup>، مشارکت زنان<sup>۳</sup>

<sup>۱</sup> - Cooperative  
<sup>۲</sup> - Economic Development  
<sup>۳</sup> - Participation of women

## مقدمه

یکی از معیارهای مهم ارزیابی توسعه اقتصادی در جامعه امروزی، مشارکت زنان در طرحهای اقتصادی و اجتماعی می باشد [2]. تعاونی ها به عنوان ابزار قدرتمندی جهت مشارکت زنان در ایران بطور عام و در استان کهگیلویه و بویراحمد بطور خاص تلقی می شود.

نقش زنان در توسعه، مستقیماً با هدف توسعه اجتماعی و اقتصادی بستگی داشته و از این رو در تحول همه جوامع انسانی، عاملی بنیادی محسوب می گردد [3]. این نوشتار در صدد است، ضمن انجام یک تحلیل اقتصادی مختصر در زمینه نقش زنان شاغل در تعاونی ها و تاثیر آن بر توسعه اقتصادی استان کهگیلویه و بویراحمد، به چگونگی رابطه میان نیروی کار زنان با توسعه اقتصادی و تأثیر گذاری مشارکت آنان به عنوان نیمی از نیروی فعال جامعه در فعالیتهای اقتصادی، برای تحقق توسعه و عدالت اجتماعی بپردازد.

شاخص توسعه انسانی برای زنان در کشورهای توسعه یافته ۸۰ درصد، در کشورهای توسعه نیافته ۶۰ درصد مردان و در ایران شاخص، ۶۱ درصد مردان می باشد. بررسی علل این تفاوت در کشورهای توسعه نیافته نشان می دهد که در کشورهای توسعه یافته بیشتر این تفاوت ناشی از میزان اشتغال و سطح دستمزدهاست [6]. آنچه در این تحقیق مورد نظر است، ارزیابی نقش زنان شاغل در تعاونی ها در توسعه اقتصادی استان کهگیلویه و بویراحمد می باشد. این تحقیق در پی آن است که با شناسایی و اندازه گیری برخی از پارامترهای مهم عوامل مؤثر بر توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد، راهکارهای مناسبی در راستای بهبود نقش زنان در تعاونی های این استان، ارائه نماید.

## بیان مسئله تحقیق

در عصر ما توسعه هدفی والاست که در ایران و دیگر کشورها مورد توجه سیاستمداران مجریان امور بوده و کوششهای بسیاری در زمینه تحقق آن صورت پذیرفته است اما در این میان توجه چندانی به بحث جدی زنان، به عنوان یکی از ارکان مهم توسعه نشده است. برای رفع این خلا باید تلاشهای گسترده ای برای مشارکت زنان در توسعه صورت پذیرد و استراتژی های جهانی به بوتۀ آزمون نهاده شده و مناسب ترین آنان به کار گرفته شوند. [5]

زنان نیمی از جمعیت جامعه جهانی هستند و در سالهای اخیر مهم ترین مخاطبان مبحث توسعه محسوب می شوند. از طرفی دیگر تعاونی ها به دلیل نزدیکی به مردم، می توانند نقش ویژه ای در توسعه اقتصادی فراهم نمایند. مشارکت زنان به عنوان نیمی از پتانسیل انسانی در توسعه اقتصادی هر منطقه ای در قالب تعاونی ها، محسوس و موثر می باشد [4].

نقش زنان در فرایند توسعه آن گونه که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است و از این رو تلاشی در سراسر دنیا آغاز شده است تا این غفلت را جبران کند. وارد کردن مسئله جنسیت در فرایند توسعه، اصول مختلفی چون رفاه، برابری، فقرزدایی، کارآیی و توانمندسازی زنان را مطرح کرده و همین طور تقسیم نقشها، انتظارات جامعه از زنان و مردان و ساختارهای جنسیتی مورد توجه قرار گرفته است [2].

استان کهگیلویه و بویراحمد از جمله استان هایی است که مشارکت زنان در تعاونی های مختلف کمتر از سایر استان های کشور می باشد. لذا با شناسایی و اندازه گیری پارامترهای مؤثر بر حضور زنان در تعاونی ها، زمینه توسعه بهتر و بیشتر این تعاونی ها فراهم خواهد شد.

حدود نیمی از جمعیت در استان کهگیلویه و بویراحمد در روستاها ساکن هستند و حدود نیمی از کل جمعیت استان، را زنان تشکیل می دهند. بنابراین تقریباً یک چهارم جمعیت کل استان را زنانی تشکیل می دهند که در روستاها ساکن هستند. با فراهم

کردن زمینه مناسب اشتغال برای آنان خصوصا در قالب تعاونی ها، بسیاری از مشکلات خانوارهای روستایی از جمله مهاجرت به شهرها، متوسط درآمد خانوارها، پوشش های مختلف بیمه ای، رفاه اجتماعی و امید به آینده کاهش می یابد.

از طرفی دیگر، هزینه ایجاد و تاسیس تعاونی ها در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری بسیار کمتر، بنابراین دولت با پرداخت تسهیلات به مردم، شاهد تاسیس و توسعه تعاونی های بیشتری در روستاها خواهیم بود. یکی از پارامترهای مهم توسعه اقتصادی، کاهش بیکاری در جامعه می باشد، با گسترش تعاونی ها، نرخ بیکاری در استان نیز کاهش خواهد یافت.

### اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به وجود نرخ بالای بیکاری در جامعه، خصوصا برای زنان، اشتغال امری لازم و ضروری می باشد. اشتغال برای زنان به شیوه های مختلفی در بخش های خصوصی و دولتی و همچنین تعاونی ها امکان پذیر است. آنچه که محقق در این پژوهش سعی دارد به آن بپردازد، نقش زنان در توسعه اقتصادی در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد می باشد. تعاونی ها به عنوان یکی از راهکارهای اشتغال، می تواند سهم عمده ای در بکارگیری زنان داشته باشد. ساختار تعاونی ها و محدودیت های زنان برای بکارگیری در این واحدها، خصوصا در جامعه سنتی و عشایری استان کهگیلویه و بویراحمد موضوعی است که مورد توجه محقق بوده و سعی دارد که برخی از پارامترهای موثر بر توسعه اقتصادی با توجه به نقش زنان در تعاونی های این استان، مورد بررسی قرار گیرد.

در مورد ایران، فرهنگ پذیرفته شده در جامعه این باور را به وجود آورده است که در صورت عدم موفقیت با کار زن حتی در صورت تمایل او به ادامه کار، زن باید از کار خود چشم پوشی نماید. از مهمترین موانع فرهنگی بر سر راه اشتغال زنان در ایران می توان به موارد زیر اشاره نمود: باورهای غلط اجتماعی مبنی بر عدم مشارکت زنان در فعالیت ها، عدم آگاهی زنان ایرانی نسبت به حقوق شهروندی خود، عدم آگاهی زنان از زمینه های مختلف اجتماعی و اقتصادی موجود برای فعالیت [4]

با وجود اینکه عامل اقتصادی در اشتغال زنان، دارای بیشترین اهمیت است ولی مطالعات و بررسی های صورت گرفته نشان داده است که ارزش ها و باورهای رایج در یک جامعه، تأثیر مستقیمی بر میزان اشتغال زنان داشته است [3].

### اهداف تحقیق

به طور کلی هر تحقیق و تحقیقی در هر زمینه ای از علوم در وهله نخست با هدف کسب شناخت صورت می گیرد؛ شناخت در زمینه موضوع مورد تحقیق. این فرآیند در واکنش به سوالاتی صورت می گیرد که ذهن محقق را به خود مشغول می دارد. در این تحقیق نیز بدون شک، هدف اولیه پاسخ به همین سوالات است [7]. بنابراین اهداف این تحقیق عبارتند از:

- توصیف و بیان مشکلات اشتغال زنان در بخش تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد
- بررسی میزان تاثیرگذاری افزایش درآمد خانوارها ناشی از اشتغال زنان و ترابطه آن با توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد

### جامعه آماری

جامعه آماری مورد بررسی در این تحقیق، کلیه زنان شاغل در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد

### روش نمونه گیری

در این تحقیق روش نمونه گیری تصادفی ساده می باشد.

### حجم نمونه

۵۵ زن شاغل در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد که با استفاده از رابطه ککران<sup>۱</sup> تعیین شده است.

### قلمرو زمانی و مکانی

این پژوهش در سال ۱۳۹۴ در حوزه تعاونی های فعال استان کهگیلویه و بویراحمد انجام شده است.

<sup>۱</sup>- فرمول کوکران یکی از پرکاربردترین روش ها برای محاسبه حجم نمونه آماری است.

## روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش پیمایشی<sup>۱</sup> می باشد و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که روش گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه از متداولترین روشها در گردآوری اطلاعات می باشد. فرضیه تحقیق با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون آزمون شده اند و با استفاده از رگرسیون خطی، رابطه بین متغیر وابسته و مستقل تحقیق برآزش شده است.

## آمارهای توصیفی تحقیق

| جدول شماره ۱: آمار زنان شاغل در تعاونی ها از نظر وضعیت تاهل |            |         |              |                     |            |
|-------------------------------------------------------------|------------|---------|--------------|---------------------|------------|
|                                                             | وضعیت تاهل | فراوانی | درصد داده ها | درصد داده های معتبر | درصد تجمعی |
|                                                             | مجرد       | ۲۵      | ۴۵,۵         | ۴۵,۵                | ۴۵,۵       |
|                                                             | متاهل      | ۳۰      | ۵۴,۵         | ۵۴,۵                | ۱۰۰,۰      |
|                                                             | کل         | ۵۵      | ۱۰۰,۰        | ۱۰۰,۰               |            |

منبع : یافته های حاصل از تحقیق

با توجه به به داده های فوق می توان گفت که :حدود ۵۵ درصد زنان شاغل در تعاونی های استان، متاهل می باشند. می توان گفت که مشارکت زنان متاهل در فعالیت های اقتصادی، خصوصا تعاونی ها در این استان بیشتر از زنان مجرد می باشد و این مشارکت نقش موثری در بهبود اقتصاد خانوارها خواهد داشت.

| جدول شماره ۲: آمار زنان شاغل در تعاونی ها از نظر به تفکیک سطح تحصیلات |           |         |              |                     |            |
|-----------------------------------------------------------------------|-----------|---------|--------------|---------------------|------------|
|                                                                       | جنسیت     | فراوانی | درصد داده ها | درصد داده های معتبر | درصد تجمعی |
|                                                                       | زیر دیپلم | ۷       | ۱۲,۷         | ۱۲,۷                | ۱۲,۷       |
|                                                                       | دیپلم     | ۳۲      | ۵۸,۲         | ۵۸,۲                | ۷۰,۹       |
|                                                                       | فوق دیپلم | ۱۰      | ۱۸,۲         | ۱۸,۲                | ۸۹,۱       |
|                                                                       | لیسانس    | ۶       | ۱۰,۹         | ۱۰,۹                | ۱۰۰,۰      |
|                                                                       | کل        | ۵۵      | ۱۰۰,۰        | ۱۰۰,۰               |            |

منبع : یافته های حاصل از تحقیق

با توجه به داده های جدول شماره ۲ می توان گفت که : سطح تحصیلات حدود ۷۱ درصد از کارگزاران دفاتر در استان دیپلم و زیر دیپلم می باشد ، بنابراین آموزشهای دانشگاهی و دوره های آموزشی کاربردی می تواند نقش موثری در بهبود اقتصادی تعاونی ها و در نهایت بهبود اشتغال و سودآوری زنان داشته باشد. لذا پیشنهاد می شود که دوره های آموزشی مرتبط و کارآمد بوسیله اداره کل تعاون استان برای زنان برگزار گردد.

| جدول شماره ۳: آمار زنان شاغل در تعاونی ها از نظر میزان درآمد |                   |         |              |                     |            |
|--------------------------------------------------------------|-------------------|---------|--------------|---------------------|------------|
|                                                              | درآمد(هزار تومان) | فراوانی | درصد داده ها | درصد داده های معتبر | درصد تجمعی |
|                                                              | زیر ۱۵۰           | ۴۰      | ۷۲,۷         | ۷۲,۷                | ۷۲,۷       |

|       |       |       |    |            |
|-------|-------|-------|----|------------|
| ۹۲,۷  | ۲۰,۰  | ۲۰,۰  | ۱۱ | ۱۵۰ تا ۳۰۰ |
| ۹۸,۲  | ۵,۵   | ۵,۵   | ۳  | ۳۰۰ تا ۶۰۰ |
| ۱۰۰,۰ | ۱,۸   | ۱,۸   | ۱  | ۶۰۰ تا ۹۰۰ |
|       | ۱۰۰,۰ | ۱۰۰,۰ | ۵۵ | کل         |

منبع : یافته های حاصل از تحقیق

طبق داده های موجود در شماره ۳ می توان گفت که : درآمد ماهیانه حدود ۹۲ درصد از زنان شاغل در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد، کمتر از ۳۰۰ هزار تومان می باشد که این مبلغ نمی تواند به عنوان یک شغل دائمی برای آنان باشد. که این مساله می تواند ناشی از عدم سودآوری تعاونی های فعال، تخصصی نبودن شغل زنان در تعاونی ها باشد.

| جدول ۴- آمار توصیفی تاثیر تعاونی ها بر افزایش رفاه زنان |                     |              |         |           |
|---------------------------------------------------------|---------------------|--------------|---------|-----------|
| درصد تجمعی                                              | درصد داده های معتبر | درصد داده ها | فراوانی | گوش       |
| ۶۹,۱                                                    | ۶۹,۱                | ۶۹,۱         | ۳۸      | خیلی زیاد |
| ۹۴,۵                                                    | ۲۵,۵                | ۲۵,۵         | ۱۴      | زیاد      |
| ۹۶,۴                                                    | ۱,۸                 | ۱,۸          | ۱       | متوسط     |
| ۱۰۰,۰                                                   | ۳,۶                 | ۳,۶          | ۲       | کم        |
|                                                         | ۱۰۰,۰               | ۱۰۰,۰        | ۵۵      | کل        |

منبع : یافته های حاصل از تحقیق

حدود ۹۵ درصد از زنان شاغل در تعاونی ها با گوش های زیاد و خیلی زیاد ابراز داشتند که تعاونی ها می توانند در افزایش رفاه آنان موثر باشد. با توجه به اینکه یکی از معیارهای توسعه اقتصادی در هر منطقه یا قشری، افزایش رفاه اقتصادی می باشد، لذا انتظار می رود با توسعه و رونق بیشتر تعاونی ها ، موجبات رفاه بیشتر زنان در این استان فراهم گردد.

### آزمون فرض و برآورد رابطه رگرسیونی دو متغیری

ابتدا آزمون فرض مربوطه را انجام می شود و سپس رابطه رگرسیونی بین متغیر های وابسته و مستقل را برآورد خواهد شد.

بین متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها و توسعه اقتصادی استان کهگیلویه و بویراحمد فرض صفر  
رابطه خطی وجود ندارد

بین متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها و توسعه اقتصادی استان استان کهگیلویه و فرض یک  
بویراحمد رابطه خطی وجود دارد

| جدول شماره ۵: آزمون خطی فرضیه |        |            |            |              |            |
|-------------------------------|--------|------------|------------|--------------|------------|
| ناحیه بحرانی                  | آزمون  | مربع حسابی | درجه آزادی | مجموع مربعات | مدل        |
| ۰,۰۰۰a                        | ۴۲,۰۵۰ | ۷,۲۷۱      | ۱          | ۷,۲۷۱        | رگرسیون    |
|                               |        | ۰,۱۷۳      | ۵۳         | ۹,۱۶۵        | باقی مانده |
|                               |        |            | ۵۴         | ۱۶,۴۳۶       | کل         |

منبع: یافته های حاصل از تحقیق

با توجه به نتایج جدول شماره ۵ فرض خطی بودن وجود رابطه خطی متغیر وابسته " توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد " و متغیر مستقل " متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها " تأیید می شود. چون مقدار sig کمتر از ۵ درصد است.

| جدول شماره ۶: رابطه خطی فرضیه |       |                          |                           |       |                     |
|-------------------------------|-------|--------------------------|---------------------------|-------|---------------------|
| ناحیه بحرانی                  | t     | (ضریب های استاندارد شده) | (ضریب های استاندارد نشده) |       | مدل                 |
|                               |       | مقدار بتا                | انحراف استاندارد          | B     |                     |
| ۰,۰۰۰                         | ۷,۲۰۱ |                          |                           | ۰,۹۱۵ | مقدار ثابت          |
| ۰,۰۰۰                         | ۶,۴۸۵ | ۰,۶۶۵                    | ۰,۰۸۴                     | ۰,۵۴۲ | متوسط درآمد ماهیانه |

منبع: یافته های حاصل از تحقیق

با توجه به نتایج جدول شماره ۶: رابطه خطی متغیر وابسته " توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد " و متغیر مستقل " متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها " عبارتست از:

$$(\text{متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها}) = 0/542 + 0/915 (\text{توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد})$$

#### نتایج تحقیق:

۱. اشتغال زنان در تعاونی های استان کهگیلویه و بویراحمد، موجب افزایش درآمد سرانه خانوارها می شود که این عامل، یکی از شاخص های توسعه اقتصادی می باشد.
۲. با افزایش اشتغال زنان در تعاونی ها، زمینه برای یادگیری و آموزش آنان در استان کهگیلویه و بویراحمد بیشتر و در نتیجه، مسیر توسعه اقتصادی در این استان، هموارتر می گردد.
۳. از آنجائیکه تقریباً نیمی از جمعیت استان کهگیلویه و بویراحمد در روستاها ساکن هستند، اشتغال زنان در کنار مردان، باعث افزایش درآمد و رفاه خانوارهای روستایی خواهد شد. افزایش درآمد و رفاه خانوارها یکی از عوامل های توسعه اقتصادی بشمار می رود.
۴. با افزایش درآمد و رفاه خانوارهای روستایی، زمینه مهاجرت روستائیان به شهرها کاهش می یابد که این، یکی از پارامترهای مهم توسعه اقتصادی در استان می باشد.

۵. با ورود زنان به عرصه اقتصادی در قالب تعاونی ها، در سطح شهرها و روستاها، آموزش و تحصیل برای کسب تخصص در زمینه های مختلف، در جامعه زنان استان کهگیلویه و بویراحمد، نهادینه خواهد شد که این موضوع می تواند به توسعه اقتصادی در این استان کمک شایانی داشته باشد.

۶- بین متغیر های " توسعه اقتصادی در استان کهگیلویه و بویراحمد " و " متوسط درآمد ماهیانه زنان شاغل در تعاونی ها " در استان کهگیلویه و بویراحمد یک رابطه خطی با شیب 0/542 وجود دارد.

#### پیشنهادهای تحقیق:

۱- با توجه به اینکه در استان کهگیلویه و بویراحمد یک فرهنگ عشایری حاکم است و زنان مشارکت کمتری در فعالیت های اقتصادی و اجتماعی دارند، پیشنهاد می گردد، در قالب تعاونی های زمینه مشارکت راحتتر و بیشتر آنان فراهم گردد.

۲- از آنجائیکه درآمد مردم در استان کهگیلویه و بویراحمد بطور متوسط کمتر از سایر استان های دیگر کشور می باشد، یکی از دلایل آن، مشارکت کمتر زنان این استان در فعالیت های اقتصادی نسبت به سایر استان ها می باشد، لذا با توسعه و بهبود وضعیت تعاونی ها در استان کهگیلویه و بویراحمد، متوسط درآمد خانوارها، افزایش می یابد. لذا پیشنهاد می گردد، تعاونی هایی که فقط توسط زنان تشکیل و اداره می شود، از طرف وزارت تعاون، تسهیلات بیشتر با بهره کمتر داده شود تا زمینه برای حضور بیشتر زنان در قالب تعاونی ها بیشتر گردد.

۳- با اشتغال زنان زمینه برای تحت پوشش قراردادن آنان فراهم می گردد. بنابراین پیشنهاد میگردد، وزارت تعاون مشورت های لازم را برای ایجاد یا اصلاح پوشش های بیمه تعاونی ها و خصوصا زنان شاغل در تعاونی ها ارائه نمایند.

#### محدودیت های تحقیق:

- گستردگی و پراکندگی تعاونی های تولید در اقصا نقاط استان کهگیلویه و بویراحمد

- محدودیت های ذاتی پرسشنامه و دقت و صحت پاسخگویان خصوصا برای زنان

## منابع و مراجع

- [۱] آگهی، حسین. پزشکی راد، غلامرضا. (۱۳۸۲). ارزشیابی کار زنان روستایی در کشور های در حال توسعه. مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه. تهران
- [۲] الوانی، مهدی و ضرغامی فرد، مزگان (۱۳۸۰)، نقش زنان در توسعه، مجله تدبیر، شماره ۱۱۳
- [۳] ساحشور، ماندانا. (۱۳۸۲). تواناسازی زنان. شرق ۱۳/۹/۱۳۸۲.
- [۴] سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ استان کهگیلویه و بویراحمد
- [۵] فرخی، طاهره. (۱۳۸۰). توانا سازی زنان. مجله تعاون. شماره ۱۱۹. مرداد ۱۳۸۰
- [۶] مافی، فرزانه. موسوی، فروغ السادات. (۱۳۸۳). روزنه ای به تلاشی سبز. دفتر امور زنان جهاد کشاورزی
- [۷] دلاور، علی (۱۳۸۴)، مبانی نظری و علمی پژوهشی در علوم انسانی، انتشارات رشد، تهران، چاپ چهارم

